

X. fejezet

1995. január 24., Temerin

”ÁRTATLAN EMBERT NEM JUTTATOK BÖRTÖNBE”

A meghurcolt lelkészek legtöbbször sajnos már nem szólalhat meg, nem mesélheti el saját golgotájának történetét. Elhurcolásuk, megaláztatásuk szemtanúi közül is már kevesen élnek és még kevesebben vannak azok, akik hajlandók is elmondani azt, amit tudnak. Néhány lelkészről csak annyit tudunk, hogy be volt börtönözve. Semmi többet, mert nem volt, akitől bármit megtudhattunk volna róluk. Az alábbi beszélgetés megszervezéséért köszönettel tartozunk Szunygi László temerini plébános úrnak és Veréb M. Gizella tisztelendő nővérnek.

*

Horn Mária Magdolna nyugalmazott temerini tanfőnök sokakhoz hasonlóan megjárta a háború poklának legsötétebb bugyrait. Saját elmondása szerint vegyes házasságból származik. Talán ez is befolyásolja abban, hogy őt és a családját ért sérelmeket, keserű tapasztalatokat, a szinte teljes kisemmizést a szokásostól eltérően értékelje. A háborút követő békeévek is nagy csalódásokat hoztak. Az emberélet továbbra is olcsó maradt és egyelőre megfogalmazott, hazugságokkal teletűzdelt nyilatkozat aláírása elegendő lett volna valakinek a tönkreteléséhez. Horn Mária Magdolna Vondra atya tanítványa volt, majd a Temerinben működő Tóth atya javaslatára döntött a tanfői pálya mellett és kezdőként az ő ajánlólevelével kereste fel a Péterrévén szolgálatot teljesítő Hegyi atyát. Mindhárom lelkészt több éves szabadságvesztésre ítélte az akkori hatalom... Ha nem is azonos vádakkal, de valójában ugyanazért: mert szerették a népet és a fiatalokat, és mert ez a szeretet kölcsönös volt. A fiatalok nem az ifjúsági szervezet helyiségébe jártak, hanem a plébániára, és ennek végett akartak vetni. Mindenáron, nem válogatva az eszközö-

ket... Csorba Mária és férje harangozók voltak a temerini templomban. A harangozónénak szép emlékek jutnak eszébe Vondra Gyula temerini plébános nevének említésekor. Ő sem tud mást mondani, mint eddig valamennyi beszélgetőtársunk, de azon túl, hogy ecsetelni próbálja a nép és a meghurcolt lelkész közti szeretetteljes viszonyt elmeséli azokat az eseteket is, amelyekről csak a tanúktól hallhatott, mert Vondra Gyula soha senkinek nem mesélt meghurcoltatásairól. Beszélgetőtársaink közül hárman is meg óhajtják őrizni névtelenségüket... Pedig megítélésünk szerint semmi olyan nem hangzik el tőlük, ami miatt bármikor is bántódás érhetné őket... De nem ők az elsők, akik inkognitásban akarnak maradni... Még mindig sokan nem hiszik el, hogy a valiásüldözésnek vége, vagy legalábbis azt gondolják, hogy nem múlt el annak a veszélye, hogy az elmúlt évtizedekhez hasonló állapotok visszajöjjenek.

*

H. M. M.: Az oroszok és a partizánok bejövetele előtt elmene-kültek a magyarországi tanítók-tanárok. Tóth atya azt mondta a felsősöknek: "Gyerekek, nincsenek magyar tanítók! Menjetek tanítónak!"... Ennek köszönhetően lett belőlem is tanítónő. Akkor nyílt meg Zentán egy tanfolyam; minthogy a gimnáziumot elvégeztem, csak különbözeti vizsgát kellett tennem és rögtön tanfíthattam. Volt egy tanártársam, akivel állandóan azon vitakoztunk, hogy hová tartozik Vajdaság... A tanfolyam végén levizsgáztam; de ezt követően visszahívtak és megkérdezték tőlem, hogy szerintem hová tartozik Vajdaság. Azt mondtam, hogy szerintem Magyarországhoz... Büntetésből elhelyeztek Péterrévére, amit Piros Pecellónak hívtak, mert ott sok kommunista volt. Tóth atya írt az érdekemben egy levelet a péterrévei plébános úrnak, Hegyi atyának. Hegyi atya is ismert, még gyerekkoromból (Mindig emlegette, hogy amikor házszentelőbe jött, nem akartam letérdelni.). Késő éjszaka érkeztem meg új helyemre és a Hegyi plébános úr talált részemre elhelyezést... Az iskolában nem volt tagozatom. Minden osztályból megkaptam azokat a gyerekeket, akikkel semmire sem mentek. Ott álltam 29 sérült gye-

rekkel. Nem voltam valami aktív, mégis bevontak minden pártmunkába. Olyan valaki volt a párttitkár, aki a nevét alig tudta aláírni. Megválasztottak ifjúsági vezetőnek, mindenbe iparkodtak beszervezni... Már-már az volt az érzésem, hogy ez büntetés, vagy legalábbis provokáció. Egyszer, egy éjszaka értem jött a kisbíró és azt mondta, hogy menjek be a községházára. Ez nem volt szokatlan, hisz egy direktíva alapján általában éjszaka tartották a pártgyűléseket... Egy Ivica nevű – a vezetéknevére már nem emlékszem – OZNÁ-s tiszt hívatott. Ezt egyébként azért mesélem el, hogy legyen fogalmuk róla, miféle módszerrel dolgoztak... Azt mondta nekem: "A Hegyi plébánosnak el kell tűnnie Péterrévéről, be kell záratni, mert maga köré vonta a fiatalságot."... Való igaz, a plébános úr nagyon szépen dolgozott.

– Ez hányban volt?

H. M. M.: 47-48-ban... Mint már említettem, engem a Hegyi atya helyezett el. Volt egy tanártársam, Füzér Péter, aki kántor is volt, vele bejártunk a parókiára. Hegyi atya a tanítókat is szépen ösztetartotta. Tudta, hogy engem akaratom ellenére szerveztek be. Szóval, ez az Ivica azt mondta, hogy Hegyi plébánosnak el kell tűnnie, mert röplapokat és kétes értékű könyveket is terjeszt. Itt van erről egy nyilatkozat, írjam alá. Mondom: "Én ezt nem írom alá..." Nem volt mindegy, mert fenyegetőzni kezdett: "Tudom, hogy német vagy. Ha nem írod alá, gyűjtőtáborba mész!" "Rendben van, Ivica, vitess el, de nem írom alá. Én ártatlan embert nem juttatok börtönbe." Abban az időben sok papot vittek el. Reggelig egy kis szobába csuktak, akkor bejöttek és azt mondták: "Téged viszünk el és téged zárunk be!" De erre nem került sor. Amikor Újvidéken megnyílt a magyar tanítóképző, akkor áthelyeztek oda. Akkor még kedvük szerint helyezgették a pedagógusokat, nem kérdezték, hogy hová akarunk menni. Újvidéken igazgató voltam, később megbíztak a gyakorlóiskola vezetésével is. Onnan visszakerültem Temerinbe, ahol a későbbiekben könyvtárat, bábszínházat alapítottam. Mire visszakerültem, Tóth atyát már bebörtönözték, Vondra atya jött a helyére. Ót

előbbről ismertem, ugyanis Újvidéken, a gimnáziumban tanárom volt. Ott egyébként ő volt az igazgató és a felsőtagozatosoknak hit-tant tanított. Azt is elmondom, hogy Vondra atya keresztelte meg ti-tokban a gyerekeimet és Baján lettek az anyakönyvbe beírva. Egye-dül neveltem a gyerekeimet és féltem. Abban az időben felmondtak azoknak a tanítóknak-tanároknak, akikről kiderült, hogy megkeresz-teltették a gyerekeiket. Hogy miért lett elítélve Vondra atya? Egy bu-taság miatt. Ott voltam a tárgyalásán. Az igazi ok az volt persze, mint a többi börtönbe zárt lelkésznél is, hogy maga köré vonta az ifjúsá-got. Azt fogták rá, hogy szerbellenes. Volt itt Temerinben egy szerb fiú, aki el akart venni egy magyar lányt, de az nem akart hozzámen-ni. Ráfogták, hogy azért nem akar beleegyezni a házasságba, mert Vondra atya lebeszélte róla, csak azért, mert a fiú szerb... Én ott vol-tam a tárgyaláson Újvidéken, amikor Vondra atyát elítélték és ez volt a vád ellene.

– Hány évet kapott?

H. M. M.: Arra már nem emlékszem... A tárgyaláskor a lány már asszony volt, időközben ugyanis hozzáment a fiúhoz. Nekem sír-ta el azt a folyósón, hogy ő most hamisan fog tanúskodni, mert meg van félemlítve. Bízattam, hogy ne tegye, hogy ne féljen, hiszen van Valaki felettünk... Vondra atya diákjai mind ott voltunk a tárgyalá-son. Az ítélethirdetésen már nem.

Cs. M.: Én úgy tudom, a lány anyja jött be a plébános úrhoz és panaszkodott: nem akarja, hogy a lánya szerb fiúhoz menjen feleségül.

H. M. M.: A Hegyi plébános urat akkor vitték el, amikor én elkerültem Temerinbe. Állítólag egy kommunistát nem engedett a temetőben eltemetni, mivel nem volt megesküdve... Akkor a temető még az egyházé volt, és azokat, akik nem voltak megesküdve, illetve az öngyilkosokat a temető külön részébe temették.

– Ön tanítónőként ment nyugdíjba. Látta-e kárát a későbbiek-ben is vallásos beállítottságának?

H. M. M.: Újvidéken már nem. Az város volt, el lehetett "vegyülni". A gyakorlóiskolában nem csináltak már ebből kérdést. Ott már azt sem követelték, hogy igazolatlan órát adjak a vallási ünnepekkor kimaradó diákoknak. Igaz, templomba nem járhattam, azt azért ott sem volt szabad... De van azért egy pap-diákom is, a Bankó tisztelendő atya... Később már itt, Temerinben is jártak hittanra, meg templomba a gyerekek.

Cs. M.: Bizony, az én gyerekem tanárnője azt mondta: "Ha elmész még egyszer ministrálni, akkor lerontom a jegyed egyesre!" Bementem az iskolába és megmondtam a tanárnőnek, én azt akarom, hogy a gyerekem vallásosan nevelkedjen. Öten voltak a fiamék barátok. Csak az enyém mert ezek után ministrálni, a többiek lemaradtak, mert őket is megfenyegették. Mondtam a tanárnőnek: "Itt vallásszabadság van!" Azt kérdezte, hogy én ezt honnan tudom. Mondom: "A Magyar Szóban olvastam... Maga, ha a gyerek rosszul viselkedik, vagy nem tudja a leckét, büntesse meg, de otthon én parancsolok!"... Rá pár napra hívatott a plébános úr. Arra gondoltam, hogy a gyerek rosszskodott, de Vondra atya azt kérdezte tőlem: "Csorbáné, maga mit mondott a tanfőnőnek?" Elmondtam neki az esetet. Arra volt kíváncsi, hogy nem hivatkoztam-e rá. Mondtam neki, hogy nem. Én még lányként olvastam, hogy Tito megengedte a vallásos életet... De volt más esetem is. Úrnapján nem akartam dolgozni. Eleinte hatan beszéltük meg, hogy nem dolgozunk azon a napon, de mikor kijöttek az igazgatóságtól, magam maradtam. Fenyegették, hogy kidobnak, de nem tették meg, az Úr megmutatta magát.

H. M. M.: Ide, Temerinbe sok tanárt, sőt, az igazgatót is a Vondra atya hozta. Talán ezért nem is voltak problémák. A gyerekeket engedték hittanra. A tanárok is templomban esküdtek, legfeljebb megbüntették őket: el lettek helyezve egy évre, utána megint visszajöhettek. Keresztelők is voltak. Az én gyerekeim is jártak templomba a nagymamával.

N. N.: Egy tanítónőnek a kisbabáját ruháskosárban hoztuk el megkeresztelni.

Cs. M.: Vondra atya 1966-ban halt meg, 58 éves korában. Egy nappal a halála előtt idegenek állítottak be, azzal, hogy eljöttek megköszönni az atyának az életüket. 1941-ben diplomaták voltak Belgrádban, akkor Vondra atya is ott volt. Ahogyan mesélték, vagy száz diplomata volt három napig étlen-szomjan bezárva egy kis helyiségbe, amikor bejöttek a németek. Vondra atya mentette ki őket. Hallva a sivalkodást, jajgatást, odament az őrt álló katonához, aki megkérdezte, hogy kicsoda ő és mi joga avatkozik be. Vondra atya meg azt mondta: "Én katolikus pap vagyok és igenis van hozzá közöm." Felment a hivatalba, ott is leordították, de ő arra hivatkozott, hogy pap és neki minden ember egyforma.

H. M.: Az én volt férjem életét is Vondra atya mentette meg. Ő a régi jugoszlávok alatt Belgrádban járt katonai akadémiára. Velem együtt ő is vegyes házasságból való volt. A fölfordulás idején főhadnagyi posztot töltött be. Amikor találkoztak, Vondra atya azt mondta neki, hogy azonnal vegye le az egyenruhát, menjen vele Újvidékre és magyar tanító lesz. Ott is ismerkedtünk meg... Ilyen ember volt Vondra atya... és mégis bebörtönözték.

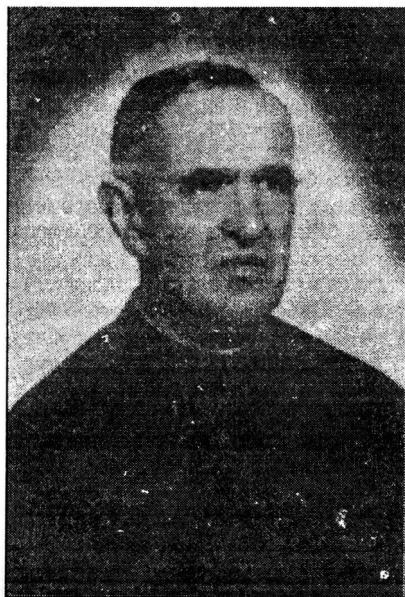
Cs. M.: Járt itt egyszer Vondra atya egyik volt börtöntársa. Akkor ő már nem élt. Ő azt mondta: "Engem is megkínoztak, de ahogyan őt, az nem közönséges. Kopogtunk a cella falán át egymásnak, és kérdegettük: élsz még testvér?... Éjféli mise ideje alatt beállították egy vizeshordóba, derékig ráfagyott a víz..." Nem is csoda, hogy csak 58 évet élt meg... Egy asszony meg azt mesélte, hogy úgy lopták be neki a börtönbe az orvosságot, mert még azt sem engedték bevinni.

– Mesélt Vondra atya valaha is a börtönben eltöltött évekről?

N. N.: Nem, soha. Csak annyit tudtunk, hogy mielőtt letartóztatták volna, többször is egész éjszakai kihallgatásokra vitték be. A fafaragást Vondra atya a börtönben tanulta meg, utána csillárokat

faragott a templom részére. Amikor kiengedték, többször is arra biztatták, hogy vetkőzzön ki és komoly beosztást kap.

H. M. M.: Visszatérve még Hegyi atyára: őt nagyon szerették a hívei, rajongtak érte a fiatalok. Bátor ember volt, nem riadt vissza soha. Teadélutánokat tartott, amelyekre szívesen járt az ifjúság. Nem az ifjúsági otthonba jártak, hanem a plébániára. Magam sem tudom, hogy honnan merítettem erőt, hogy volt bátorságom nem mondani az Ivicának, hogy mertem nem aláírni azokat a hazugságokat? Ha aláírom, akkor még sokkal egyszerűbb lett volna elvinni a plébános urat. Lehet, hogy egyeseket azért volt olyan egyszerű elintézni, mert a gyengébb emberekkel talán sikerült valami hasonlót aláíratni.

Vondra Gyula

Hetényi Varga Károly PAPI SORSOK A HOROGKERESZT ÉS A VÖRÖS CSILLAG ÁRNYÉKÁBAN című könyvében a következőket olvashatjuk Vondra Gyula esperesről:

”1948 novemberében vá. luta-üzérkedés, adócsalás és államel- lenes szervezkedés vádjával állítják bíróság elé Újvidéken. Valójá- ban egyik bűnt sem követte el, viszont ’lelkés pap volt tetőtől talpig Krisztus hűséges szolgája’, írja róla egy adatközlőnk.

Vondra Gyulát 1933-ban szentelték pappá Szabadkán. Rövid kishegyesi káplánkodás után Belgrádban találjuk őt, mint az ottani magyar kolónia, magyar lelkészét. Működik ezekben az években egy magyar tanítóképző is (az egykori Nándorfehérvár nevet viselő) a szerb fővárosban. 1939-től az ehhez az intézethez tartozó internátus igazgatója, majd a tanítóképző hittanára. Miután 1941-ben a Délvi- dék visszakerül az anyaországhoz, a tanítóképző Újvidékre költözik, s vele együtt Vondra tanár úr is.

Az elvesztett háború után, 1946-ban, amikor a keresztény szel- lemiségű tanítóképző nem működhet tovább, Vondra Gyulát Teme- rinbe helyezik plébánosnak. De itt is szfvvel-lélekkel hivatásának él. Fiatalokat gyűjt maga köré, magyar nyelvű imakönyvet ad ki, min- denben részt vesz, ami a közösség életét széppé teheti. Az ő érdeme például, hogy fásítják Temerin utcáit. Az akkori politikai zűrzavar- ban biztos tájékozási pontnak tekintették őt régi képzős tanítvá- nyai, és rendszeresen fölkeresték személyesen, levélben, hogy taná- csokat kérjenek tőle.

Ezért kellett őt eltüntetni a közéletből. Tiszta magánélete, szeplőtlen múltja miatt, ez nem volt könnyű feladat. Keresni kellett környezetéből olyasvalakit, akit fel lehetett használni a buzgó pap félreállítására.

Találtak. Egy volt növendéke – Szerencsés József, aki akkori- ban bemondó és sportközvetítő volt az újvidéki rádiónál - eladta ma- gát a kommunistáknak, és vállalkozott arra, hogy hamisan tanúskod- ják egykori tanára ellen. E hamis tanúvallomás alapján ötévi börtön-

büntetésre ítélték az esperest. A tárgyalás napjaiban a róla szóló hírlapi tudósítás, mocskoló hangon mutatta be Vondra atya személyét. Az újvidéki Magyar Szó akkor még maradéktalanul Tito szolgálatában állt.

Vondra Gyula Pozsarevácon töltötte büntetését. Szabadon bocsátása után visszatérhetett Temerinbe. Itt működött egészen haláláig. Hívei ma is az elismerés és szeretet hangján emlékeznek rá.”

Hetényi Varga Károly PAPI SORSOK A HOROGKERESZT ÉS A VÖRÖS CSILLAG ÁRNYÉKÁBAN című könyvében a következőket olvashatjuk Hegyi Pál plébánosról:

”1945. február 7-én helyezik Péterrévére, oda, ahol elődjét – Takács Ferenc plébánost – néhány hónappal korábban a szerb partizánok kegyetlenül megkínozták és megölték.

Úgy tűnik, Hegyi Pál plébános nem sokat okul elődjének intő példájából, és ő is hű pásztora akar maradni a rábízott nyájnak. Látva a szerb hatóságok erőszakos elszlávosítási törekvéseit, több beadványt intéz a magyar nyelvű iskolai oktatás érdekében, hiszen hívei nem csak katolikusok, hanem magyar nemzetiségűek, anyanyelvűek, s olyan földön élnek, melyet őseik egy évezred óta tudnak a sajátjuknak.

Hegyi atyának hívei iránti segítőkészsége semmiképp sem tetszik a szerb hatóságoknak. Féltre akarják állítani. Keresnek és találnak is hozzá ürügyet: Hegyi plébános egy asszonynak állítólag azt mondta, hogy nem tart már sokáig a kommunizmus.

1947. március 12-én Hegyi atyát letartóztatják, és állítólagos kijelentéséért 5 évi börtönbüntetésre ítélik. Hosszú ideig egy szénbányában dolgoztatják. A pozsareváci börtönben rabtársa volt Tóth József bácbstopolyai plébánosnak. 1953. január 5-én szabadult, majd visszakerült péterrévei állomáshelyére.”

EZT ÍRTA AZ ÚJSÁG:

A SÖTÉTSÉG PALÁSTJA ALATT

Magas, sovány, fekete pap Vondra Gyula, fekete térdkabátban, sápadtan. Mélyen ülő, szúrós szemei bírót, ügyészt, közönséget fűrkésznek. Most még fölényes, most még nyugodt.

A KERESZTES VITÉZ

Régi ismerősünk. Már a világháború előtt fasisztának ismerjük. Kishegyesen és Beográdban ez a pap festette feketére a kelő napot.

1930-ban Szabadkán is. 1934-ben Kishegyesen is – Vondra Gyula időszerűnek látta a pápa politikai célkitűzéseit hatásosabban szolgálni. És közbevetőleg: a sovinszta magas egyházi hatóság, amely akkor "nem jó szemmel nézte" tevékenységét – ugyanaz az egyházi hatóság, ugyanaz a püspök, 1948-ban már "jó szemmel nézte" ugyanannak a papnak ugyanolyan működését...

Még csak annyit, hogy a pápa megáldotta Franco tábornokot, tízezer és tízezer katolikus szörnyű gyilkosát. Francot megáldotta egyben kiátkozta nemcsak a republikánusokat, hanem azokat a papokat is, akik a spanyol néphatóságokat támogatták.

És mit tett Vondra Gyula? Természetesen ő is megáldotta a spanyol nép hóhérainak fegyvereit.

A FEKETE PAP MŰSORA

A bűnöző szerelmes természetű Tóth József plébános eltávolítása után, Vondra Gyula megérkezett Témereinbe és átvette az egyházközséget. Egyik első teendője volt újjászervezni az u.n. "Rózsafűzér egyesület"-et. A szépnevű egyesület szervezésében határozottan nagyvonalú volt. Bárányait körzetekre osztotta, alcsoportokat létesített, s – jó pásztor léteire – még lakásaikon is meglátogatta őket, különösen Népfront, választások idején, nehogy eltévedjenek.

Igaz, Vondra Gyula a mi állampolgárunk és így "esetleg" rá is vonatkozik Alkotmányunk 25. szakasza, amely szerint: "Tilos az egy-

házzal és a vallással való visszaélés politikai célból és vallási alapon álló politikai szervezetek létesítése”.

”Évszázadok óta fennáll ez az egylet” – mondja Vondra Gyula egyik jól preparált tanúja. Ami az ”évszázadokat” illeti, könnyű volna rábizonyítani a ”történelmi tévedést”. Ez azonban nem fontos. Ami fontos, az csak annyi, hogy Vondra Gyula nem jelentette be az egylet újjászervezését hatóságainknak. És, hogy ez a rózsafűzér mit fűzött és hogyan fűzött... hát az is kiderült már.

Vondra Gyula, aki a fasiszta megszállás éveiben lelkes, rajongó cikket ír a tanítóképezde ”Értesítő”-jében a fasiszta megszállás győnyörűségeiről. Természetesen nem írt cikket a felszabadulásról. Ezzel szemben... nos, a világ népei békét akarnak, békét építenek. A papnak nem tetszik ez a béke. A fasiszták véres háborúja jobban tetszett neki. A pap – nos, igen, körülbelül így mondja el: ”A rádióban hallottam, nem tudom melyik állomás volt... És közvetlenül utána jött egy asszony, nem tudom, hogy hívják, azt sem, hogy honnan jött, valószínűleg északról... Az asszony azt mesélte, hogy a határon, Jugoszlávia felé, teljes készenlétben áll tizenhat hadosztály. Ezek Jugoszlávia ellen indulnak.”. Persze, a jó pap azonnal továbbadta a titokzatos rádió és az ismeretlen asszony ”megbízható” hírét. Hadd legyen nyugtalan a hangulat, hadd izgassunk egy kicsit háborúra... Nem egy frásztudatlan vénasszony riasztotta a községet, hanem egy főiskolát végzett, tudatos úszfó: Vondra Gyula!

Gimnáziumot kapott Temerin. Ebben a faluban még sohasem volt gimnázium, elemi iskola is kevés. 60-80 kisgyerek, szegényemberek gyermekei, akik nem tudtak volna Újvidékre utazgatni a gimnáziumba, otthon tanulhatnak. Mérnökök lehetnek, orvosok, tanárok. És, hogy otthon tanulhassanak, szükségesnek mutatkozott egy megfelelő épület kisajátítása. Ebben az épületben nyolc apáca lakott. Vajon a 80 diák, vagy a nyolc apáca mellé állt-e a pap?

Természetesen gondoskodtak néphatóságaink arról is, hogy az apácák másutt elhelyezkedhessenek. Mindez nem volt elég Vondra

Gyulának, aki kijelentette: "Amennyiben elhelyezik az apácákat, nem vállalom felelősséget a temerini politikai helyzetért!" Lám, a nem politikus pap... aki még arról is gondoskodott, a már elhelyezett nővérek ne menjenek be új lakásaikba, álljanak naphosszat az udvaron – hadd lássa Temerin népe, hogy néphatóságaink utcára kergetik a szegény kedves nővéreket...

Az egyik tanút – fiatal leány, – óva intette, nehogy szerbhez menjen feleségül, mert jaj, szörnyű bűn ez! És egyben... szítása a nemzeti, faji, vallási gyűlölködésnek, amit – Vondra Gyula jól tudta, – ugyancsak tilt Alkotmányunk.

Hosszú volna felsorolni a valóban tevékeny pap mindenirányú tevékenységét. Beszélhetnénk arról, mit gondol Vondra Gyula a demokráciáról és – "az igazi egyházi demokráciáról", ahogy ő mondja. Valószínűleg a pápaság demokratikus fegyvergyári részvényeire, nagybankjaira gondolt. Vagy arra, hogy a pápa nyilvánosan sohasem ítélte el Hitlert és a hitlerizmust. Vagy arra, hogy Musszolinint ugyanaz a pápa "a Gondviselés emberének" nevezte... Mit lehet tudni, mit gondol a demokráciáról egy ilyen hosszú, sovány, fekete pap...?

Miért úszított a Szovjetunió ellen? Mert "olvasta, hogy üldözik a papokat és híveket, csak a hitük miatt..." Francoról is olvasott egyet s mást, Franco ellen mégsem úszított... Miért?

HOGYAN VÉDEKEZIK

Összekulcsolja a kezeit a fekete pap, szeméit lesüti és így morolja: "Mint minden ember, én is tévedhettem... de nem egészen érzem magam bűnösnek..." Mélyen megható: mint minden ember... És miért tévedett mindig, tévedés nélkül, a demokrácia és annak intézményei ellen? Miért nem "tévedett" Hitler ellen, a fasizmus ellen, a dunaparti gyilkosok ellen, a tömegmészárosok ellen? Miért?

Azt mondta: "Tóth plébánost azért csukták be, mert jó magyar volt." Vajon ő is jó magyar? Temerin magyar népe által választott néphatóságok ellen, a világ népeinek – a magyar népnek is! – békéje ellen, a legszegényebb magyarok iskolája ellen úszító "lelkipásztor"

KÉT PLÉBÁNOS

Kevi a zentai járásban van. Ott történt az alábbi eset.

Meghalt egy elvtárs. Arany János mondabeli hősének nevével hívták: Toldi Miklósnak. 1928-ban veti neki először vállát a rogyadozó épületnek, a kapitalizmusnak, résztvesz az aratómunkások bércarcában. Ők nyolcadot akartak sötétben kezdődő és sötétig tartó munkájukért, a gazdák csak tizenkettődet. Lecsukják.

Amikor kiszabadul, újult erővel ront az osztályellenségnek, terjeszti az Eszmét fáradhatatlanul.

A megszálláskor újra börtönbe kerül. A szegényt-nyúzóknak hű reverendás bérence, Hegyi Pál, az akkori plébános árulja be a fasisztáknak. Hosszú idő múlva elkínzottan tér vissza családjához. Nem hagynak neki békét ekkor sem a csendőrök, állandóan molesztálják.

Felszabadul Kevi, Toldi eszméje elsodorja a csendőröket, és Hegyi Pált a kettős árulót, a népét és Krisztust egyaránt eláruló plébánost is. Az új szabadságban a falu dolgozói élén hozzálát a nagy építéshez. Hetekig van a terepen, dolgozik, agitál. Börtönben szerzett betegsége azonban utoléri, ágyba dönti. Abba kell hagynia a munkát, hosszú hónapokon át halálos betegen örülhet csak immár a dolgozókkal együtt pártja győzelmeinek. Új telep épül Keviben, este és reggel elhallatszik hozzá a menetelő ifjúsági brigádok éneke.

Azonban nem mindenki örül Kevin az építésnek és nem sajnálja mindenki a beteg Toldit. A szétszórt kapitalista maradványokból Kevinek is jut. A reakció egyik főfészke ismét a plébánia. Kevi dolgozó parasztságának nincs szerencséje papjaival. Hegyi Pál méltó utódot kapott Szobonya Márton személyében. Ahogyan Hegyi, ő se a szeretetet, összefogást, megértést, a békét, sokat szenvedett népnek nehezen, véres áldozatok árán megérdemelt győzelmét prédikálja, de elárulja őket. Széltében-hosszában híreszteli, hogy ő bizony nem engedi be Toldi holttestét a temetőbe. Megtiltja a sírásónak, hogy eltemesse Toldit...

Eltemették. Őt megillető helyen, mindjárt a bejárattól balra az első sorban. Mintegy négyszázan kísérték utolsó útjára, a temetőbe. Szerették, becsületes, jó harcos, igaz ember volt. Ott vonult el zárt sorban a menet a főúton. A plébános összeszorított foggal a templomajtóból nézte őket.

Elődjét, Hegyit elsöpörte a történelem, a haladás. Szobonya nem okul, nem tart népével, elsodorja majd őt is.

Vébel Lajos
MAGYAR SZÓ, 1949. I. 29.

Két plébános

Kevi a zentai járásban van. Ott történt az alábbi eset.

Meghalt egy elvtárs. Arany János mondabeli hőségnek nevével hívták: Toldi Miklósnak. 1928-ban veti neki először vállát a rogyanó épületnek, a kapitalizmusnak, résztvesz az aratómunkások bérharcában. Ők nyolcadot akartak, sötétben kezdett és sötétig tartó munkájukért, a gazdák csak tizenkettedet. Lecsukják.

Amikor kiszabadul, ujult erővel ront az osztályellenségek, terjeszti az Eszméet járadhatalatlanul.

A megszálláskor újra börtönbe kerül. A szegény-nyuzók híj rebe-rendés bérence, Hegyi Pál, a szoci-plébános árulja be a fasisztáknak. Hosszu idő múlva elkinccsian tér vissza családjához. Nem hagynak neki békét ekkor sem a csendőrök, állandóan molesztálják.

Felszabadul Kevi, Toldi eszméje elsodorja a csendőröket, és Hegyi Pált a keztős árulót, a népet és Krisztust egyaránt eláruló plébánost is. Az új szabadságban a falu dolgozó élen hozzálat a nagy építéshez. Hetekig van a terepen, dolgozik, agitál. Börtönben szerzett betegsége azonban utolérik dgyba dönti. Abba kell hagynia a munkát, hosszú hónapokon át halálos betegen örülhet csak immár a dolgozókkal együtt pártja győzelmeinek. Új terep épül Keviben, este és reggel elhallatszik hozzá a menetező ifjusági brigádok éneke.

Azokban nem mindenki örül Kevin az építésnek és nem sajnálja mindenki a beteg Toldit. A szétszórt kapitalista maradványokból Kevinek is jár. A reakció egyik főfészke ismét a plébánia. Kevi dolgozó parasztságának nincs szerencsése papjaival. Hegyi Pál méltó utódot kapott Szobonya Márton személyében. Ahogyan Hegyi, ő se a szerzetet, az összefogást, a megérést, a békét, sokat szenvedett népének nehezen, véres áldozatok árán megérdemelt győzelmét prédikálja, de elárulja őket. Szóltében-hosszában hieszteli, hogy ő bizony nem engedi be Toldi holttestét a temetőbe. Megölti a strásónak, hogy eltemesse Toldit...

Eltemették. Őt megillető helyen mindjárt a bejárattól balra az első sorban. Mintegy négyszázan kísérték utolsó útjára, a temetőbe. Szerették, becsületes jó harcos, igaz ember volt. Ott vonult el zárt sorokban a menet a főúton. A plébános összeszorított foggal a templomajtóból nézte őket.

Elődjét, Hegyit elsöpörte a történelem, a haladás. Szobonya nem okul, nem tart népével, elsodorja majd őt is.